

Terensko istraživanje o djelovanju lokalnih institucija u poplavljenim područjima

Avgust, 2014.

Podržano od strane:

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Uvod

Egzaktni podaci o poplavama koje su u maju 2014. zahvatile Bosnu i Hercegovinu još uvijek nisu poznati i upitno je da li će BiH ikada biti u stanju da utvrdi tačne podatke i posljedice. Međunarodne institucije navode podatke o finansijskoj šteti u iznosu od 2,03 milijardi KM u Federaciji BiH, u Republici Srpskoj 1,89 milijardi KM i 57,89 miliona KM u Brčko distriktu (prema Izvještaju Delegacije Evropske unije u Sarajevu), dok, na primjer, konačan broj ljudskih žrtava još uvijek nije predstavljen javnosti. Nije ni jasno koliko će poplave dugoročno koštati BiH privredu i kako će se država suočiti s poteškoćama koje tek stižu.

No, osim sporosti u sastavljanju statistika i prikupljanju i obradi podataka, poplave su pokazale brojne probleme administrativnog aparata Bosne i Hercegovine ili, bolje rečeno, dokazale su da isti problemi koji otežavaju svakodnevno funkcionisanje BiH izlaze na vidjelo i u vanrednim situacijama. Skoro pa nikakva koordinacija među pojedinim administrativnim jedinicama, sporost u donošenju odluka, te politizacija svih procesa, uveliko su doprinijele situaciji u kojoj su jedini spas za poplavljene postale međunarodne ili privatne inicijative i solidarnost sugrađana. Država koja bi trebalo da stoji na raspolaganju građanima je, još jednom, zakazala, a ništa bolje ne izgleda učešće u saniranju šteta na nivou entiteta i kantona.

Najbolje ovu situaciju oslikava stanje u mjestima koja su najviše pogođena poplavama - Mjesnoj zajednici Topčić polje (Opština Zenica), opštinama Maglaj i Šamac, te gradovima Doboju i Bijeljini - i upravo je na njima fokusirano terensko istraživanje.

Istraživanje je provedeno kroz prikupljanje podataka na terenu i intervju sa predstavnicima nadležnih institucija lokalne i entitetske vlasti (opštine, centri civilne zaštite, komisije za procjenu štete, predstavnici MUP-a), organizacija koje se bave prikupljanjem i raspodjelom humanitarne pomoći, te građanima.

NAPOMENA: Istraživanje je sprovedeno na osnovu intervjua sa predstavnicima lokalnih institucija, organizacija i građana, te postoji mogućnost da pojedine informacije iznesene u intervjuima predstavljaju lični stav sagovornika.

BiH institucije nezapažene nakon poplava

Stanje prirodne nesreće tokom majskih poplava nije proglašeno na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine, nego samo na nivou entiteta, kantona i opština. Stoga, ne iznenađuje da pomoć od strane države praktično niko od građana i predstavnika institucija uključenih u istraživanje ne spominje.

Imajući u vidu da su se vlasti sa državnog nivoa uključile tek kroz Donatorsku konferenciju, te da još uvijek nisu uspostavljeni jedinstveni mehanizmi raspodjele sredstava sa Donatorske konferencije, jedina realna pomoć stigla je u vidu **angažmana Oružanih snaga**. Angažman je započet odlukom Predsjedništva BiH kao spasilačka misija (koje su obuhvatile 6.000 civila), a zatim je nastavljen kroz aktivnosti pomoći civilnom stanovništvu na uklanjanju posljedica katastrofe. Prema Izveštaju o angažovanju pripadnika, jedinica i resursa Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za potrebe pružanja pomoći civilnim tijelima u reagovanju na prirodnu nesreću u Bosni i Hercegovini : „Svakodnevno je u prosjeku bilo angažovano preko 1100 pripadnika Oružanih snaga, a angažmanom u vježbi Zajednički napor, dodatno je bilo angažovano preko 750 pripadnika Oružanih snaga BiH. Nakon završetka vježbe Zajednički napor (20. 06. 2014. godine), jedan dio pripadnika OS BiH i dalje je ostao angažovan u ugroženim područjima na realizaciji Operativnog plana „Val“.

Pomoć Federacije BiH ocijenjena kao „predizborna“

U opštinama Maglaj i Zenica u FBiH složni su da pomoć sa viših nivoa vlasti nije dovoljna. Stigla su uglavnom skromna interventna sredstva, te puno nikad ispunjenih obećanja.

Opština Maglaj je od entitetskih vlasti Federacije BiH dobila samo 596.000 KM interventne pomoći za saniranje šteta. Predstavnici lokalne administracije tvrde da ova sredstva nisu dovoljna, a načelnik Opštine Maglaj, Mehmed Mustabašić, naveo je da je u više navrata od premijera FBiH tražio sredstva za obnovu, ali da je svaki put dobio odgovor da će sredstva biti uplaćena, ukoliko ih bude.

Prema predstavnicima opština, pozivanja Vlade FBiH na donatorsku konferenciju, i traženje spasa u ovim sredstvima, donijeli su više štete nego koristi - građani nakon njih imaju velika očekivanja i iznenađeni su i rezignirani što ova sredstva još uvijek nisu stigla. U Opštini Maglaj ocjenjuju da je **priča o donatorskoj konferenciji predizborna**, a da novčana pomoć nije stigla. Prema njihovim tvrdnjama, političari dolaze u Maglaj zbog sopstvene promocije i ne pružaju nikakvu stvarnu pomoć, a građani se kasnije obraćaju Opštini sa primjedbama i ne uzimaju u obzir da Opština nema adekvatna sredstva na raspolaganju.

Predstavnici Opštine Zenica navode da je Vlada FBiH za sve opštine pripremila 7 miliona KM, a da su **opštine same prijavljivale štetu bez ikakve metodologije, te da su pojedine opštine prijavile više štete nego što su stvarno pretrpjele**. Zenici je od tog iznosa pripalo 282.000 KM, te 80.000 iz Fonda za zaštitu

okoliša. U Opštini ocjenjuju da je bilo puno obećanja koja prevazilaze finansijske mogućnosti onih koji obećavaju ili su date mimo nadležnosti pojedinih institucija, te da posjete entitetskih vlasti nisu donijele nikakvu realnu pomoć.

Vaučeri u RS doveli do „mikroinflacije“ u poplavljenim područjima

Sudeći prema informacijama iznesenim od strane predstavnika opština u Republici Srpskoj, pomoć Vlade Republike Srpske zavisila je od toga koja je stranka na vlasti u opštini/gradu. Dok su u Doboju i Bijeljini, gdje je na vlasti SDS, nezadovoljni republičkim tretmanom, u Šamcu gdje vlada SNSD, imaju samo riječi pohvale.

- Obren Petrović, gradonačelnik Doboja smatra da su građani s pravom nezadovoljni, te da Grad Doboje nije dobio saglasnost Vlade RS za podizanje kredita od 10 miliona KM kredita, iako su podršku zahtjevu za kreditom pružili drugi gradonačelnici, a za kredit je glasala i Skupština Grada. Prema riječima Petrovića, kredit je trebao biti namijenjen saniranju privrede nakon poplava, a bio bi i signal donatorima da Grad ne izbjegava investiranja sopstvenih sredstava.

Opsutrukije su počele odmah nakon poplava uvođenjem Povjerenika Vlade RS za Doboje. Gradski štab za vanredne situacije Doboje je stavljen pod komandu Povjerenika zbog, kako je objašnjeno, uočenih slabosti u provođenju odvoza kabastog smeća sa područja grada, ali u Doboju se to posmatralo kao pokušaj smjene gradonačelnika. Povjerenik nije sarađivao s lokalnom administracijom, dok je kasnije upravo od nje Vlada RS tražila odgovornost za sve nastale probleme. Povjereništvo je trajalo oko 10 dana, a kasnije je general Povjerenik ostao u Doboju kao Koordinator rada lokalne administracije.

Opstrukcijama se u Doboju smatraju i kritike predsjednika RS na račun angažmana NATO-a, Oružanih snaga i Bakira Izetbegovića, iako bez saglasnosti Predsjedništva nije moguć, na primjer, angažman OSBiH. Ovo je značajno suzilo manevarski prostor administracije, jer kako objašnjavaju predstavnici gradskih vlasti, teže je rikupiti pomoć kada je ona osuđivana od strane entitetskih vlasti.

Također, u gradskoj administraciju u Doboju tvrde da je greška Vlade RS **zabrana uplaćivanja finansijske pomoći bez posredstva entitetskin institucija**. Prema procjenama administracije, da je Grad Doboje otvorio sopstveni račun za prikupljanje novčane pomoći, mogao je rikupiti 5 miliona KM, a toliko je skupljeno ukupno za RS na republičkom računu (Doboje je, kako tvrde, od ovih 5 miliona dobio samo 25.000).

- Gradonačelnik Bijeljine, Mićo Mičić, također ističe negativan odnos republičkih institucija prema Bijeljini, te da su ponovo procesi raspodjele pomoći politizovani. Kao jedini izuzetak, navodi se dobra saradnja sa Ministarstvom poljoprivrede RS.

Bijeljini nije bilo omogućeno da otvori sopstveni račun za prikupljanje sredstava nego je novčanu pomoć morala skupljati preko Vlade RS, iako u Gradu Bijeljini, kao i u Doboju, tvrde da bi više novca skupili sami. Sa Vladinog računa je Bijeljina dobila samo 15.455 KM. Grad je, kao i u slučaju Doboja, podnio zahtjev za dozvolu za podizanje kredita za obnovu, ali mu to Ministarstvo finansija nije odobrilo. Više pomoći je došlo iz Federacije BiH i od međunarodne zajednice, te od drugih opština u RS, nego od strane republičkih institucija.

Zajedno sa Šekovićima i Loparama, Bijeljina **nije dobila prioritetni status za obnovu**, iako se pod vodom našlo preko 10.000 domaćinstava, a preko dvije trećine poljoprivrednog zemljišta je poplavljeno.

Takođe, u Bijeljini ističu primjedbe na činjenicu da su čak **dva puta popisivane štete** jer Vlada RS nije priznala obrasce koje je koristila gradska Komisija za popis štete. Vlada RS se na isti način odnosila i prema ostalim Opštinama (entitetski Fond solidarnosti je tražio popunjavanje osebnih obrasca za dodjelu vaučera), no osim u Bijeljini opštinske vlasti se nisu žalile na tu odluku.

- U Šamcu, pak, gdje načelnik Savo Minić dolazi iz redova SNSD-a, kao najbolju izdvajaju saradnju s Vladom RS, ali posebno s Ministarstvom poljoprivrede i Ministarstvom finansija.

Također, Šamčani tvrde su dobili sve što su tražili i od robnih rezervi, prije svega preko 200 tona goriva i hranu.

I u Šamcu je imenovan republički Povjerenik Milorad Kutlešić, no ovdje na zahtjev samog načelnika Opštine. Njegov angažman je trajao nekoliko dana i teško je utvrditi kakva je uopšte bila njegova svrha.

Jedan od glavnih republičkih vidova pomoći za poplavljene građane je **sistem vaučera**. Više od 90 kompanije je potpisalo ugovor sa Fondom solidarnosti za obnovu RS, uz plan da građani kojima su poplave nanijele štetu na stampenim objektima dobiju platne kartice sa po 5.000 KM kojima mogu plaćati potrebnu bijelu tehniku, namještaj i građevinski materijal. Stav građana je da je 5.000 obično samo kap u moru potreba poplavljenih domaćinstava.

No, primjedbi na sistem vaučera ima više:

- U Doboju tvrde da su dobili vaučere, no tamo gdje se mogu koristiti vaučeri, **sve je poskupjelo**. Kao primjere stanovnici navode Građ-promet, namještaj Arman, Škrebo, Ege, bijela tehnika Zik i Apro-trans. Postojale su poteškoće i sa dostupnošću robe, a i sami prodavači su bili oprezni jer je praksa pokazala da vaučeri u početku nisu bili aktivni ili nisu imali pokriće. Jednu od sagovornica iz Doboja je zbog toga prodavac poslao po **dodatne garancije u banku**.

- Slični problemi pristuni su i u Bijeljini, gdje je spisak ljudi koji žele podići robu na vaučere nerijetko prelazio hiljadu ljudi. Vrijeme čekanja za nabavku iznosilo je i više od 3 mjeseca.
- Neka su mjesta izostavljena na mapi prodavača koji su potpisali ugovor. Građani Šamca tvrde da moraju putovati u druge gradove kako bi nabavili potrebnu robu, što se veže s dodatnim troškovima.
- U samoj Opštini Šamac tvrde da nije istina da se vaučeri ne mogu realizovati ali istražuju **primjere zloupotrebe oko dodjele vaučera** – odnosno postoje prijave koje ukazuju na to da su vaučere dobili ljudi koji nisu poplavljeni ili za kuću koja je poplavljena ali u njoj niko ne živi, preko poznanika u komisijama za dodjelu vaučera. Također, problem s vaučerima je da ko nema ličnu kartu u RS ne može podići vaučer, bez obzira što mu je poplavljena imovina na teritoriji RS.
- MUP RS istražuje i slučajeve preprodaje vaučera preko portala PIK.ba.

Kanton kao posrednik između opština i entiteta

Istraživanje je obuhvatio dva mjesta u Zeničko-dobojskom kantonu (Topčić polje i Maglaj). U dvije obuhvaćene opštine nezadovoljni su angažmanom Kantona, koji je uglavnom igrao ulogu posrednika među opštinama i višim nivoima vlasti, što je samo otežavalo i usporavalo komunikaciju.

U Maglaju predstavnici Opštine tvrde da je jedina pomoć od Kantona stigla u vidu 80.000 KM za čišćenje grada.

Slično je i u Zenici, gdje ocjenjuju da su se kantonalne vlasti pokazale neefikasnim i da je pomoć stizala sporo, te navode samo dva njena primjera:

- Ministarstvo za promet i komunikacije ZDK je pomoglo u radovima za osposobljavanje regionalnih puteva.
- Ministarstvo prostornog uređenja ZDK je izdvojilo pomoć u sanaciji kližišta. No, nije uplatilo sredstva Opštini, nego je napravilo projekat i angažovalo izvođača.

U institucijama Zeničko-dobojskog kantona, pak, ne slažu se s ovim optužbama i navode konkretne vidove pomoći poplavljenim Opštinama:

- direktnu finansijsku podršku, iako nije naznačeno u kojem iznosu,
- angažovanje ljudi na terenu – 4 službe za spašavanje (Služba za spašavanje na vodi i pod vodom, angažovane u Maglaju i Zavidovićima, Služba za spašavanje s visine u Zenici, Maglaju i Zavidovićima, Služba za spašavanje s ruševina koje su otklanjale prekide u komunikaciji),
- snabdijevanje vodom za piće,
- čišćenje prostora,
- namirnice i gorivo u vrijednosti od 250.000 KM – jedan dio je dodijeljen opštinskom štabu i dio kantonalnom Crvenom krstu koji je kasnije dijelio opštinskim,

- troškove smještaja u kolektivnim centrima.

Kantonalna služba civilne zaštite tvrdi da je kao jedina imala namjenska sredstva, jer su ona na nivou opštine nenamjenski trošena, navodeći kako je kantonalna uprava nezavisna od politike dok je opštinska civilna zaštita u službi i pod direktnom kontrolom načelnika. Spominje se da je i u ZDK bilo pritisaka od strane Vlade da se sredstva troše nenamjenski. Također, opštine ne mogu direktno da komuniciraju, na primjer, sa Ministarstvom odbrane i kantonalni nivo igra ovdje ulogu posrednika. Tako su obezbijeđeni, na primjer, helikopteri za spašavanje.

Troškovi ukupne intervencije nakon majskih poplava u ZDK koje je snosila kantonalna uprava, kako je navedeno, iznose 1.500.000 KM.

Opštine sa najvećom odgovornošću, ali i očekivanjima prema višim nivoima

Federacija BiH

Opštinski nivo u FBiH snosio je najveći dio odgovornosti i zaduženja na otklanjanju posljedica od poplava. Formirani su štabovi civilne zaštite s predstavnicima nadležnih službi i Crvenog krsta.

- Opština Zenica se odmah, koristeći tekuća budžetska sredstva, fokusirala na dva prioriteta: **otvaranje komunikacije i čišćenje** lokaliteta Topčić polje.

Također, Opština je pokrenula **razgovore s insitucijama i fondacijama** koje bi dale konkretnu pomoć, prije svega s međunarodnim NVO o projektima vezanim za sanaciju štete. Opština je pripremila specifikaciju građevinskog materijala potrebnog za sanaciju na osnovu spiska 91 kuće koji je dobila iz MZ Topčić polje koji je dostavila donatorima. Tako, na primjer, Crveni polumjesec UAE, preko Crvenog krsta Federacije i građevinska kompanija iz Njemačke trebaju realizovati prvi projekt. Ministarstvo za rad i izbjeglice ZDK je obećalo sufinansiranje i upravo ovdje proces teče najsporije – u Kantonu je tokom provođenja istraživanja trajala sezona godišnjih odmora, a kuće moraju biti dovršene prije zime. Također, sve kuće moraju biti obnovljene zajedno kako bi se izbjegle optužbe za zloupotrebu i nepravdu.

Otvorena mreža je donirala montažni materijal za 5 uništenih kuća. Opština u tom procesu obezbjeđuje lokaciju, građevinske dozvole i sl.

Opština je, takođe, u saradnji sa Službom za ekonomske poslove i Službom za opšte poslove, sačinila **spisak ugroženih** na osnovu kojeg je dijeljena hrana iz skladišta Crvenog krsta. Samo tokom prvih 3-4 dana pomoć je dobivao svako ko se prijavio, što je stvaralo mogućnost zloupotrebe. Nakon toga je korištena pomenuta baza podataka.

- Slična situacija je bila i u Maglaju - Opština je odmah započela čišćenje mašinama Doma zdravlja, a ubrzo je stigla i pomoć od drugih federalnih opština koje su finansirale mašine.

Opština vodi i pregovore s drugim opštinama i organizacijama o dostavljanju pomoći. Turske opštine su donirale 5-6 šlepera s namještajem. Preko Islamske zajednice je najavljena obnova 300 kuća. UNDP priprema 150 objekata po sistemu „ključ u ruke“. Federalni CK je donirao poplavljenima po 1000 KM prema spisku iz Opštine, a UAE 150.000 KM za građevinske materijale.

Reublika Srpska

- Iako je, iz već navedenih političkih razloga, Grad Doboj imao previranja i probleme sa Vladinim Povjerenikom, što je izazvalo konfuziju u vezi sa nadležnostima u stanju elementarne nepogode, brzo je krenuo u čišćenje grada.

Što se tiče lokalne zajednice, nije bilo nikakvih problema vezanih za političku pripadnost i odlično su na tom nivou saradivali i SDS i SNSD na lokalnom nivou. Lokalna vlast je obezbijedila prevoz i pomoć tokom evakuacije i zbrinjavanja. Obezbijedila je i **javnu kuhinju** koja je radila do 1.9, a nastaviće i do kraja godine ukoliko se obezbijede potrebna sredstva. Pomoć za čišćenje je stigla i iz Federacije. Ističe se Rial-šped iz Doboj-Istoka i pomoć iz Tešnja kao najbližih opština iz FBiH. Stigla je novčana pomoć iz opština FBiH - po 10.000 KM od Novog Sarajeva i Travnika.

Na sličan način prošlo je i čišćenje Bijeljine i Šamca, s tim što u Bijeljini navode da su najviše pomoći dobili od Federacije, a u Šamcu sa nivoa RS.

Građani nezadovoljni radom lokalnih institucija

Pošto su rezultati rada lokalne vlasti najbliži građanima i sa njima imaju najviše kontakta, upravo su na djelovanje opština i gradova građani imali najviše primjedbi:

- U svim mjestima građani su se žalili da predstavnici opštinske/gradske administracije nisu obilazili teren, osim komisija za procjenu štete. Prema tvrdnjama građana, pojedina naselja su potpuno zaobiđena, kao što su Pijeskovi i Doboj Novi, dok u Topčić polju administracija obilazi samo mještane koji žive duž glavne ceste. Tako, na primjer, mještani Ciganskog potoka na ulazu u Topčić polje nemaju primjedbi na rad Opštine, navode da je načelnik više puta dolazio u njihove kuće, dok istovremeno stanovnici udaljenog naselja Baretuljak navode da načelnik nikada nije obilazio ovaj kraj.
- Građani se žale i da pojedine mjesne zajednice dobijaju više pomoći zato što iz njih dolaze zaposlenici javnih preduzeća i organizacija. Kao primjer navode da je čelnik maglajskog Merhameta pomoć dijelio samo mještanjima rodne Kosove - svako od njih je dobio vaučere u

vrijednosti od 150 eura koje su mogli potrošiti u jednoj od obližnjih prodavnica - dok se u Zenici direktor Vodovoda fokusirao na Topčić polje jer je rodom iz ove mjesne zajednice.

- U Doboju **nema tačnih podataka o broju žrtava** i rasprostranjeno je mišljenje da se problem pokušavati zataškati, kako ne bi izašao na vidjelo nemar administracije koja nije na vrijeme obavijestila stanovništvo o nadolazećoj katastrofi.
- Opština Doboju dijeli pomoć posredstvom **Centra za socijalni rad koji daje prednost ranijim korisnicima**. Upravo je Centar za socijalni rad napravio spisak i socijalne karte i preko Centra su dijeljene donacije Crvenog krsta, odnosno Cveni krst je dijelio hranu, a Centar za socijalni ostale oblike pomoći. Međutim, građani koji su poplavljeni smatraju da im prednost data ranijim korisnicima u ovoj situaciji nanosi nepravdu.
- Poplavljeni **nisu zadovoljni ni procjenom štete** i tvrde da su štete porcijenjene jednoobrazno, bez obzira na to ko je koliko uložio u kuću. Primjera radi, jedan od građana iz dobojskog naselja Doboju Novi navodi da je u novu kuhinju prije poplava uložio 5 hiljada KM dok prema procjeni Komisije šteta na njoj iznosi samo hiljadu KM.

Iako žalbe stižu prije svega od lokalnog stanovništva, organizacije i donatori koji dolaze izvana uglavnom su zadovoljni transparentnošću rada opština/gradova. Nijedna od donatirskih organizacija nije imala primjedbe na funkcionisanje lokalne vlasti.

Također, ono što je takođe bitno za Bosnu i Hercegovinu, pohvale stižu na adresu lokalne administracije u vezi s tim da prilikom raspodjele pomoći i saniranja šteta **nije bilo nikakve diskriminacije na nacionalnoj osnovi**.

Mjesne zajednice

Koliko su važne mjesne zajednice najbolje se vidi na primjeru Topčić polja, gdje MZ nije uspjela da se organizuje u krizni štab. **Mjesna zajednica je odbila da bude nosilac raspodjele pomoći**, a mještani se nisu sami organizovali (kao, na primjer, u obližnjim Šerićima, gdje zahvaljujući samoorganizaciji praktično nema problema s raspodjelom pomoći). Mještani su iz MZ dobili samo dva paketa pomoći i to su ujedno jedini slučajevi kada je ispoštovana odluka Civilne zaštite od 19. maja 2014. o obavezi registracije pomoći. Pomoć je tada pregledana i popisana u Crvenom krstu, a preko MZ su distribuirani paketi.

Zaim Skopljak, predsjednik MZ Topčić polje, navodi da je čitavo Topčić polje prijavljeno Crvenom krstu koji je dovezio pomoć na kućne adrese. No, Skopljak tvrdi da stanovnici uglavnom traže pomoć samostalno, preko oglasa na društvenim mrežama i te vrste donacija niko ne evidentira. Nedostatak kontrole nad donacijama je doveo do međusobnih optužbi za profiterstvo što je, pak, dovelo do situacije u kojoj se niko ne želi baviti raspodjelom pomoći. Prema Skopljaku, pomoć koju niko ne kontroliše donosi više štete nego koristi stanovništvu. Zbog prijave mještana u Topčić polje su dva puta dolazili

inspektori policije da ispituju eventualne nepravilnosti prilikom raspodjele pomoći, ali nisu utvrdili nikakve zloupotrebe.

Kada je riječ o Opštini Maglaj, samo je u MZ Maglaj Grad bio izražen problem sa uspostavljenjem štaba. U ostalim mjesnim zajednicama su uvedena povjereništa, odnosno građani su sami organizovali svoje krizne štabove i nalazili prioritete među mještanima. Samo u Maglaj Gradu ovo nije bio slučaj.

Funkcionisanjem mjesnih zajednica zadovoljni su i u opštinama u RS. Postojala su centralna skladišta i povjerenici u MZ, koji su sačinjavali spisak potreba stanovništva, a Crveni krst je na osnovu toga slao hranu i druge potrepštine. Ipak, pojedini građani smatraju da ovaj sistem omogućava predsjednicima mjesnih zajednica dodjelivanje pomoći prema ličnim simpatijama.

Nekonzistentna registracija pomoći iz privatnih izvora

Velike količine humanitarne pomoći od privatnih donatora su počele stizati odmah nakon što su poplave zadesile prostor BiH. Međutim, nije u svim opštinama i gradovima na isti način raspolagano sa pristiglom pomoći.

- Opština Zenica je jedina insistirala da se pomoć registruje, te da je dijeli Opština. Međutim, donatori su ovo odbili zbog nepovjerenja prema administraciji, te je naredba administracije shvaćena više kao **apel na registraciju**, jer se opština nije dalje upuštala u pokušaje kontrole nad raspodjelom pomoći, kako bi izbjegla optužbe građana da ne dozvoljava da pomoć stigne onima kojima je potrebna. Budući da nije bilo kontrole, ljudi su pomoć zloupotrebljavali i uzimali više nego što im je bilo potrebno. Preostala je samo registracija koju je vršila Granična policija kad je registrovala pomoć iz inostranstva.
- U Maglaju je sva pomoć registrovana i informacije o raspodjeli su bile dostupne na internetu – organizacije su dostavljale podatke o pomoći, a u Opštini je stvarana **jedinstvena baza podataka**. Donatori su mogli birati kome će dodijeliti i dostaviti pomoć, ali zahvaljujući bazi podataka, ona nije duplirana. No, ovo je opet izazvalo pitanja stanovništva i sumnje u kriterije koje koriste donatori. Jedan od skorijih primjera je posjeta člana Predsjedništva BiH, Bakira Izetbegovića koji je tom prilikom obećao pomoć u obnovi tri stana, ali građanima su izrazili sumnju u kriterijume na osnovu kojih su odabrani stanovi.
- U Doboju je registrovana samo pomoć koja stiže u magacin Crvenog krsta, dok ne postoji registar pomoći koja pristiže od drugih donatora i iz privatnih izvora. U Crvenom krstu tvrde da najmanje privatne pomoći dobijaju oni kojima je ona zaista potrebna, dok kasnije žalbe stižu u Crveni krst, iako se nije radilo o pomoći koju on dostavlja. Prema informacijama CK, otprilike je 50% pomoći stizalo preko Crvenog krsta, a 50% preko privatnika.
- U Bijeljini zvanično nije bilo nikakvih zloupotreba privatne pomoći - sva pomoć je dolazila u centralni magacin CK. Knjiženoa je sva pomoć koja je ulazila preko granice, te se smatra da je

stoga dodjela pomoći iz privatnih izvora bila transparentna. CK je jedini oslobođen plaćanja carine, zbog čega je jedan od zaključaka Vlade RS bio da sva pomoć ide Crvenom krstu i smatra se da je to uglavnom poštovano, iako se naravno nije mogao spriječiti dolazak pojedinaca koji su direktno dijelili pomoć.

- U Šamcu, slično kao u ostalim opštinama RS, nije bilo pokušaja registracije pomoći.

Među građanima je rasprostranjeno mišljenje da je privatnu pomoć i proces njene raspodjele veoma lako zlouotrijebiti. Prema svjedočenjima građana, u opštinama su se konstituisale **grupe ljudi koji su „preuzimali” pomoć** od privatnih lica, dok građani koji su u to vrijeme čistili kuće i kojima je pomoć stvarno bila potreba, nisu znali kod koga i gdje preuzeti pomoć. Građani su navodili i primjere, od kojih je jedan u Šamcu, gdje su postoje građani koji su svoje kuće pretvorili u skladišta pomoći. U Topčić polju, pak, ljudi su čekali na dolazak humanitaraca pred ulazom u selo, te im nisu dali da skrenu u selo, nagovarajući ih da istovare pomoć u privatnim garažama, a kasnije su ih dijelili po svojim kriterijima. Slično je na početku bilo u Maglaju - po pomoć na magistralu su dolazili samo ljudi koji su mogli izaći iz svojih kuća, a oni kojima je ona najviše trebala su bili zatočeni u gradu.

Građani tvrde da privatna lica nisu koristila spiskove iz opština i dostavljali su pomoć najčešće poznanicima ili slučajno izabranim ljudima. Takođe, zbog nepoznavanja mjesnih zajednica, rijetko su dolazili u neke od najudaljenijih mjesta. Volonteri koji su dijelili pomoć su **prolazili samo glavnom cestom**, a mještani zaseoka do kojih vodi makadam su bili uskraćeni za pomoć. Na primjer, stanovnici dobojskog naselja Pijeskovi navode da kamioni s pomoći prolaze samo glavnom ulicom i niko ne zalazi u kuće koje se nalaze duž makadamskog puta. Nije im prilazio ni čamac dok je naselje bilo pokriveno vodom. U pojedinim naseljama u Doboju takođe navode da su vojni kamioni koji su dijelili pomoć stajali na glavnoj cesti i čekali da građani dođu po pomoć, te oni koji nisu u tom trenutku znali ili primijetili da se pomoć dijeli, nisu je ni dobili.

Stanovnici poplavljenih mjesta navode i brojne primjere **dodjele pomoći građanima koji nisu oštećeni poplavama**. U naselju Baretuljak (Topčić polje) tvrde da su humanitarnu pomoć dobijali oni kojim ona nije potrebna, te navode primjer kuće u komšiluku koja je dobila određenu pomoć, iako voda nije ni došla do nje, zbog toga što je spisak navodno pravio član njihove porodice iz Zenice. Također, navode i situaciju u kojoj su neki humanitarci dijelili novčanu pomoć, a mještani su zvali svoje rođake iz Zenice da dođu i pakuje pomoć.

Razlog toga je činjenica da humanitarci koji dolaze u poplavljena područja **potrebe mještana procjenjuju arbitrarno, što dovodi do toga da se pomoć ne raspoređuje u skladu sa stvarnim potrebama pogođenih poplavama**. Kao primjer, građani navode situacije gdje oni koji nisu očistili kuće profitiraju jer njihova imovina izgleda oštećenije, pa i dobijaju više pomoći, dok oni koji su sve vrijeme otklanjali štetu dobiju manje čak, iako je njihova stvarna šteta veća. Mještani Topčić polja su podnosili i prijave jednoj od međunarodnih organizacija koja je dijelila pomoć, zbog slučaja domaćinstva koje nije bilo pogođeno poplavama a dobilo je pomoć u vidu bijele tehnike, međutim iz organizacije su naveli da je ova porodica na spisku, pa je pomoć na kraju dodijeljena uprkos protestima. U Doboju građani navode da je bilo slučajeva ljudi koji nisu bili poplavljeni, a koji su da dobiju pomoć zalijevali kuću muljem i čupali lamperiju. U oba slučaja radi se o sumnjama komšija koje je ipak vrlo teško dokazati.

Bez primjedbi na pomoć međunarodne zajednice

Šta se tiče međunarodne zajednice, najviše pomoći je stizalo preko nevladinih organizacija i inostranih opština u vidu materijalne i finansijske podrške.

Najviše sredstava raspoređeno je preko UNDP-a zahvaljujući konkretnim projektima obnove:

- U Maglaju UNDP radi na rekonstrukciji javnih ustanova, a u Doboju je najveća pomoć stigla od UNDP-a koji je čistio ulice, klizišta i zatvorene puteve. Doboju je s UNDP-om sklopio memorandum o obnavljanju škola i javnih ustanova.
- Sistem projekata našao je na odobravanje i u Bijeljini, Šamcu i Zenici i u svim tim mjestima se odnosi na saniranje javnih ustanova.

Uspjeh projekata UNDP-a vezan je za angažiranje i plaćanje konkretnih dobavljača i izvođača, za sanaciju mjesta koje je odredila lokalna administracija. U svim se mjestima slažu da je UNDP-ova realizacija projekata najefikasnija i da organizacija odmah odgovara na zahtjeve opština/gradova.

Političke zloupotrebe rekonstrukcije i pomoći

Gotovo svi političari, bez obzira koju funkciju koju obnašaju, su optuživani od strane lokalnog stanovništva za pokušaj političke agitacije, te je zaista teško utvrditi kada se radilo o stvarnom vođenju predizborne kampanje, a kada o generalnom nezadovoljstvu građana političarima. Najčešće negativne komentare izazivaju lokalni političari:

- U Maglaju se ne radi na popravkama ulica, a stanovnici smatraju da će one početki zajedno s predizbornom kampanjom.
- U Doboju je sumnje da vodi političku kampanju probudio gradonačelnik Obren Petrović, jer je opština popravila samo glavnu ulicu, zasađene su čak i velike tuje, dok gradonačelnik objašnjava da su u ovom slučaju najviše čistili volonteri iz drugih gradova koji nisu bili koordinirani.
- U Doboju građani daju primjere i lokalnih političara koji su privatno dijelili pomoć, te pokušaje uticaje na birače kroz raspdjelu pomoći i uslovljavanje građana da ukoliko žele pomoć, moraju glasati za određenu političku stranku.

Takođe, u lokalnoj administraciji postoji rasprostranjeno mišljenje da sve pritužbe na njen rad dolaze od građana suprotne političke orijentacije. No, opet, teško je presuditi da li se radi o traženju izgovora za nemar ili je riječ o stvarnoj političkoj opstrukciji.

Crveni krst sa neriješenim statusom i bez adekvatnih resursa

Naredbama načelnika poplavljenih opština/gradova Crveni krst je mobilisan, a svi su njegovi resursi stavljeni na raspolaganje stanovništvu. Upravo je u Crveni krst trebala stizati većina humanitarne pomoći i upravo se on trebao baviti njenom raspodjelom.

No, je prilikom utvrđeno nekoliko problema u njegovom funkcionisanju:

- Organizacijama CK **nedostaje osoblja**. Svaka od njih ima na raspolaganju sekretara i 2-3 zaposlena. Naredbom o mobilizaciji nisu obuhvaćeni volonteri, tako da je CK bio zavisan od njihove dobre volje. Da su oni mobilisani, bili bi oslobođeni obaveza na poslu, te bi dobili osiguranje (brojni su radili neosigurani). Prilikom izrade Zakona o volonterima niko nije konsultirao CK, tako da on ne obuhvaća društveno korisne volontere. CK je vraćao volontere koji nisu u evidenciji u strahu od krađa i zloupotreba.

Na nedostatak volontera pri podjeli pomoći žalili su se u svim organizacijama. Na primjer, prvih dana se u CK Zenica prijavilo 4800 ljudi koji su nudili pomoć. Zbog ovog velikog broja ljudi CK je u jednom trenutku morao obustaviti raspodjelu pomoći. Također, CK je u periodu od 16. do 19. maja stiglo 640 paleta pomoći, te nije bilo moguće popisati pristiglu pomoć zbog nedovoljne količine volontera.

- Organizacije CK **nemaju skladišta**. Na primjer, CK Zenica ima samo 80 kvadrata svog prostora i nije dobila dodatni magacin. Organizacijama u Doboju, Bijeljini i Šamcu dodijeljeni su centralni magacini, ali npr. u Doboju je to bio stari tržni centar koji nije imao struje, jer prijašnji vlasnik nije platio račune.
- Većinu aktivnosti je CK morao **finansirati iz svojih sredstava**. U Bijeljini, na primjer, CK iz budžeta dobija 1600 KM mjesečno i ove godine je iz tih sredstava dobio samo iznos za dva mjeseca, a načelnik je obećao interventu finansijsku pomoć. CK Zenica je, pak, po prvi put u 17 godina na budžetu Opštine, iako je to odavno trebao.

Na CK su spale obaveze pomoći prilikom evakuacija i pomoći u kolektivnim centrima. Osim toga, morali su prehraniti volontere i dostaviti im novac za komunikaciju i prevoz. CK ja sam morao da uvede knjižice za evidenciju. Prva operacionalna sredstva je CK Zenica dobio tek 16. jula od Vlade Federacije preko federalnog CK (28.000 KM). Istovremeno je u Doboju Crveni krst sva sredstva dobio od Grada, a ništa sa entitetskog nivoa.

- Probleme su stvarale i organizacije CK na višim nivoima. U opštinskim odjeljenima Crvenog krsta navode da se kantonalni CK u ZDK pokazao kao potpuno nepotreban, jer je sve operativno spalo na opštinski nivo.

U Doboju su **problemi su dolazili sa republičkog nivoa**. Generalni sekretar Crvenog krsta RS je postavio koordinatora tokom nekoliko dana vanrednog stanja, ali se nije, prema navodima iz opštinskog CK, pokazao efikasnim. I opet, u Opštini Šamac, nema nikakvih prigovora na rad republičkog Crvenog krsta, što je u skladu sa prethodnim zapažanjima vezano za Opštinu Šamac u odnosu na republički nivo vlasti.

- CK Zenica je dobio naredbu od načelnika Opštine, a postojali su i pokušaji kantonalne Civilne zaštite da izdaje naređenja prema ovom CK, a pitanje nadležnosti i ko je kome nadređen nije riješeno zakonski. Postavlja se i pitanje nezavisnosti samog CK koji funkcioniše kao humanitarna organizacija od posebnog značaja. Također, u postojećem sistemu CK ima samo obaveze i nikakvih prava, a pri tom nedovoljan kapacitet.
- U svim opštinama je Crveni krst dijelio pakete građanima tek kad su svi bili kompletirani i imali su isti sastav (ista vrsta i količina namirnica i potrepština). Ovo je stvorilo probleme, jer je svaki put za kompletiranje paketa bio potreban drugačiji vremenski period, pa pomoć nije stizala do stanovništva u istim intervalima – građani su se žalili da ne znaju kada će dobiti sljedeći paket, jer su šaketi stizali tek kad CK skupi pomoć. Osim toga, svako domaćinstvo dobija isti paket, bez obzira koliko ima članova. Također, CK je u svim opštinama pomoć dijelio u svojim punktovima - obično se po jedan punkt nalazi u svakoj mjesnoj zajednici, osim u Topčić polju, zbog čega su stanovnici morali ići u Zenicu da podignu pakete, što je predstavljalo dodatni trošak.
- Stigle su brojne pritužbe na rad CK, no ni jedna od njih nije dokazana kao zloupotreba. U CK objašnjavaju da je teško podijeliti svu pomoć jer su donirane i stvari koje niko ne želi uzeti, te ne znaju šta kasnije činiti sa neraspodijeljenom pomoći. Također, pomoći stiže sve manje i nije se promijenila njena struktura, u skladu sa potrebama stanovništva. Na početku je najviše trebala hrana, a kasnije se pojavila potreba za građevinskim materijalom.
- U CK tvrde da druge organizacije dobijaju još više pomoći i ne objavljuju nikakve podatke o podijeljenoj pomoći, za razliku od CK.

Zaključak

Kao što se može vidjeti iz terenskog istraživanja i intervjua sa predstavnicima različitih aktera uključenih u proces sanacije i raspodjele pomoći, veliki je broj optužbi i spekulacija o regularnosti procesa raspodjele pomoći, dok je s druge strane veoma mali broj zvaničnih prijava nadležnim institucijama. Naravno, do sumnji u regularnost ne bi došlo da je administrativni sistem u BiH bio efikasniji, a koordinacija među svim nivoima vlasti, kao i među različitim akterima, veća.

No, razlozi za zabrinutost ne leže samo u uočenim greškama prilikom raspodjele pomoći, već i u nedostatak refleksije o budućnosti poplavljenih područja, te vidnom nedostatku transparentnosti institucija i kriterijuma za raspodjelu sredstava.

Uništene su ne samo kuće i ostali objekti, već i brojna radna mjesta. Poljoprovredne štete, prije svega u Semberiji, su ogromne, a ljudi koji su živjeli od poljoprivrede izgubili su puno više od jednog ljeta – mnogima je stradala stoka, a trebaće mnogo vremena za oporavak zemljišta. Sudeći prema dosadašnjim koracima vlasti na svim nivoima, ne postoji ideja kako pomoći poljoprivrednicima niti konkretan plan za obnovu infrastrukture i privrednih objekata, te ponovno pokretanje ionako uništene provrede, koja je kroz poplave dobila još jedan udarac.

Javnost dobija sve manje informacija, s obzirom i na pad interesovanja među političkim elitama, a institucije još uvijek nisu u potpunosti uspostavile mehanizme raspodjele i upravljanja sredstvima za obnovu poplavljenih područja. Sve ovo doprinosi dodatnom padu povjerenja građana pogođenih poplavama u institucije koje bi trebalo da ih zaštite i pokazuje potpunu nespremnost države da se suoči sa posljedicama nepogoda i preuzme odgovornost za rekonstrukciju i obnovu.